

δάχτυλο

δάχτυλο κ. **δάκτυλο**, **το**, ουσ. [< δάκτυλα, πλ. του αρχ. δάκτυλος], το δάχτυλο. Υποκορ. **δαχτυλάκι** κ. **δακτυλάκι**, **το** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 41 φρ.).

- *ακόμη βυζαίνει το δάχτυλό του*, λέγεται ειρωνικά ή υποτιμητικά για άτομο που, χωρίς να έχει τις απαιτούμενες γνώσεις στη ζωή ή σε ένα επάγγελμα ή, μια τέχνη, λόγω ηλικίας, θέλει ή προσπαθεί να συμβουλευτεί άλλους, που είναι και μεγαλύτεροί του και πολύ πιο έμπειροι από αυτό: «είναι άμυαλο παιδί, γιατί, ενώ ακόμη βυζαίνει το δάχτυλό του, έρχεται να μου υποδείξει πώς θα επιδιορθώσω αυτό το μηχάνημα». Το ότι ακόμη βυζαίνει το δάχτυλό του παραπέμπει αμέσως στη νηπιακή ηλικία. Για συνών. βλ. φρ. *ακόμη δε βγήκε απ' το καβούκι του*, λ. καβούκι.

- *αν είχε η τσουτσού μου νύχι, θα 'ταν δάχτυλο*, βλ. λ. [τσουτσού](#).

- *ας μην κρυβόμαστε πίσω απ' το δάχτυλό μας!* **α.** έκφραση με την οποία δίνουμε έμφαση σε κάτι που θεωρούμε αναμφισβήτητο: «όλοι μας μια μέρα θα πεθάνουμε, ας μην κρυβόμαστε πίσω απ' το δάχτυλό μας! || ας μην κρυβόμαστε πίσω απ' το δάχτυλό μας, όλο το χρήμα της Ελλάδας σήμερα είναι συγκεντρωμένο στην Αθήνα!». **β.** έκφραση με την οποία δίνουμε έμφαση στην προσπάθειά μας να επανορθώσουμε κάποια ανακρίβεια που είπαμε ή κάποια πλάνη στην οποία υποπέσαμε: «ας μην κρυβόμαστε πίσω απ' το δάχτυλό μας, ο τάδε αποδείχτηκε καλύτερος απ' όλους μας!».

- *βάζει δάχτυλο (ενν. στον κώλο του)*, είναι αισχρός, τιποτένιος: «πώς να έχει εμπιστοσύνη κανείς σ' έναν άνθρωπο που βάζει δάχτυλο;». Από την εικόνα του ατόμου που έχει χάσει κάθε υπόληψη, γιατί βάζει το δάχτυλό του στον κώλο του υποκαθιστώντας το πέος.

- *βάζω δάχτυλο*, επεμβαίνω, βοηθώ: «δε θέλω να βάλει κανείς δάχτυλο, γιατί θέλω να τελειώσει μονάχος του τη δουλειά». Από την εικόνα του ατόμου που προσπαθεί να πετύχει ένα κόμπο και βοηθιέται από κάποιον που με το δάχτυλό του πατάει το σημείο εκείνο στο οποίο μπλέκονται τα δυο σχοινιά ή οι κλωστές για να μη χαλαρώσουν.

- *βάζω δάχτυλο (ενν. στο λαιμό μου, στο φάρυγγά μου)*, βάζω το δάχτυλό μου βαθιά στο λαιμό μου και πιέζοντας δυνατά από πάνω τη βάση της γλώσσας μου επιδιώκω να προκαλέσω εμετό: «κάθε φορά που νιώθω ανακάτωμα στο στομάχι μου και δεν έχω τα χάπια μου, βάζω δάχτυλο για να ηρεμήσω || είχε πει πάρα πολύ κι έβαλε δάχτυλο για να τα βγάλει».

- *βάζω το δάχτυλό μου εις τον τύπο των ήλων*, βλ. φρ. *θέτω τον δάκτυλόν μου εις τον τύπο των ήλων*, λ. δάκτυλος.

- *βάζω το δάχτυλό μου στην πληγή*, ανακινώ δυσάρεστη υπόθεση: «πέρασαν οι παλιές μας έχθρες, γι' αυτό δε θέλω πάλι να βάλω το δάχτυλό μου στην πληγή».

- *βάλε μου ένα δάχτυλο*, (για ποτά) βλ. φρ. *βάλε μου ένα δαχτυλάκι*, λ. δαχτυλάκι.

- *γλείφω τα δάχτυλά μου*, βλ. φρ. *να γλείφεις (και) τα δάχτυλά σου(!)*.

- *δε μύρισα τα δάχτυλά μου*, δεν είχα τα δεδομένα για να μαντέψω, να προβλέψω κάτι: «πώς ήθελες να ξέρω πως θα 'ρθει κι ο τάδε στο χορό; Δε μύρισα τα δάχτυλά μου!». Από την εικόνα του ατόμου που μυρίζει τα δάχτυλά του για να καταλάβει από τι έχουν λερωθεί.

- *έμεινε με το δάχτυλο στο στόμα*, ένωσε κατάπληξη, μεγάλη αμηχανία: «μόλις με είδε να περνώ από μπροστά του αγκαζέ με την τάδε ηθοποιό, έμεινε με το δάχτυλο στο στόμα». Από το ότι η στάση αυτή είναι συνηθισμένη σε ανθρώπους που μένουν έκπληκτοι ή αμήχανοι.

- *εμένα μη μου κουνάς το δάχτυλο*, δεν ανέχομαι να μου μιλάς απειλητικά ή επιθετικά, γιατί δε σε φοβάμαι: «να πας σε άλλους να κάνεις τις αγριότητες σου κι εμένα μη μου κουνάς το δάχτυλο». Το *εμένα*, λέγεται με έμφαση.

Από την εικόνα κάποιου που λόγω θέσης ή ισχύος, όταν μιλάει σε κάποιον ασθενέστερο, του κουνάει συγχρόνως απειλητικά το δείκτη του μπροστά στο πρόσωπό του·

- *εμένα μη μου υψώνεις το δάχτυλό!* επιθετική έκφραση σε άτομο που μας μιλάει απειλητικά ή απόθεση ισχύος, ενώ δεν έχει αυτή τη δυνατότητα ή αρμοδιότητα: «θα κάνω αυτό που νομίζω σωστό κι εμένα μη μου υψώνεις το δάχτυλο, γιατί δεν είμαι υπάλληλό σου!». Το *εμένα*, λέγεται με έμφαση. Από την εικόνα του ατόμου που, όταν απειλεί ή μιλάει σε κάποιον από θέση ισχύος, του μιλάει κουνώντας ταυτόχρονα και το δείκτη του μπροστά στο πρόσωπό του. Συνών. *εμένα μη μου υψώνεις τη φωνή(!)*·

- *έτσι να κάνω το δάχτυλό μου*, με την παραμικρή προσπάθεια ή θέλησή μου: «έτσι να κάνω το δάχτυλό μου, έρχεται αμέσως μπροστά μου || έτσι να κάνω το δάχτυλό μου, μου φέρνει ό,τι του ζητήσω». Λέγεται ως ένδειξη κυριαρχίας μας πάνω σε κάποιο άτομο και συνοδεύεται με νεύμα του δείκτη όπως όταν καλούμε κάποιον κοντά μας·

- *κρύβεται πίσω απ' το δάχτυλό του*, προσπαθεί να κρύψει κάτι που ξέρουν οι άλλοι γι' αυτόν, προβάλλει διάτρητο άλλοθι ή φτηνή δικαιολογία για να αντιμετωπίσει μια ολοφάνερη αλήθεια ή πραγματικότητα που είναι σε βάρος του: «όλοι ξέρουμε πως είσαι χαρτοπαίχτης, μην κρύβεσαι λοιπόν πίσω απ' το δάχτυλό σου και υποστηρίζεις πως δεν ξέρεις να παίζεις χαρτιά || μ' αυτά που λες είναι σαν να προσπαθείς να κρυφτείς πίσω απ' το δάχτυλό σου». Συνήθως η έκφραση συνοδεύεται με την τοποθέτηση του δείκτη κάθετα μπροστά στη μύτη και ανάμεσα στα μάτια·

- *με το δάχτυλο στη σκαντάλη*, βλ. λ. [σκαντάλη](#)·

- *μετράει με τα δάχτυλα*, είναι εντελώς αγράμματος: «μπορεί να μετράει με τα δάχτυλα ο άνθρωπος, αλλά δεν τον φτάνει κανείς στο εμπόριο»·

- *μετρώ στα δάχτυλα (του ενός χεριού)*, πρόκειται για κάτι πάρα πολύ λίγο, ελάχιστο: «μετρώ στα δάχτυλα τις προμήθειες που έχουν απομείνει». (Λαϊκό τραγούδι: *στερνό μου γλυκοχάραμα κι εσύ αυγή θλιμμένη, για ξημερώστε γρήγορα τον ήλιο ν' αντικρίσω, γιατί μετρώ στα δάχτυλα τις ώρες που θα ζήσω!*)·

- *μετρημένοι στα δάχτυλα (του ενός χεριού)*, πάρα πολύ λίγοι, ελάχιστοι: «αυτοί που είχαν μαζευτεί στη συγκέντρωση του τάδε κόμματος, ήταν μετρημένοι στα δάχτυλα του ενός χεριού». Πολλές φορές, λέγεται με παράλληλη κίνηση με την οποία σηκώνουμε ασυναίσθητα ελαφρά την παλάμη μας και τη δείχνουμε προς το συνομιλητή μας·

- *μετριούνται στα δάχτυλα (του ενός χεριού)*, βλ. φρ. *μετρημένοι στα δάχτυλα (του ενός χεριού)*·

- *μην κόβεις το δάχτυλο που σου δείχνει το δρόμο*, να μην είσαι αχάριστος στους ευεργέτες σου: «πρέπει να είσαι υποχρεωμένος σ' αυτούς που σε βοηθούν και να μην κόβεις το δάχτυλο που σου δείχνει το δρόμο»·

- *να γλείφεις (και) τα δάχτυλά σου!* **α.** (για φαγητά) που είναι νοστιμότατος: «φάγαμε έναν μουσακά, να γλείφεις και τα δάχτυλά σου!». Από την εικόνα του ατόμου, που, όταν κατά τη διάρκεια του φαγητού λερωθούν τα δάχτυλά του, επειδή είναι πολύ νόστιμο τα γλείφει αντί να τα σκουπίσει στην πετσέτα. **β.** (για πρόσωπα) που είναι πολύ όμορφος, πολύ ελκυστικός, πολύ ποθητός: «είχε μια γκόμενα μαζί του, να γλείφεις τα δάχτυλά σου!». Από την εικόνα του ατόμου, που υποτίθεται πως γλείφει τα δάχτυλα που ήρθαν σε επαφή με το σώμα του ατόμου το οποίο ποθεί. Συνών. *να γλείφεις (και) τα χείλη σου(!)*·

- *ξένος δάχτυλος*, βλ. φρ. *ξένος δάκτυλος*·

- *όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίδια*, βλ. φρ. *όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίσα*·

- *όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίσα*, **α.** έκφραση που θέλει να τονίσει πως όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν τον ίδιο χαρακτήρα: «αυτός που βλέπεις, έχει δυο παιδιά. Το ένα είναι τύπος και υπογραμμός, ενώ τ' άλλο, απ' όπου και να το πιάσεις, λερώνεσαι. -Όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίσα». **β.** ειρωνική παρατήρηση για την ανισότητα που επικρατεί μεταξύ των ανθρώπων: «στον έναν ο Θεός τα δίνει με τη σέσουλα και στον άλλον με το σταγονόμετρο.

- Όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίσα». Συνήθως συνοδεύεται από χειρονομία, με την οποία επιδεικνύουμε τα δάχτυλα στο συνομιλητή μας. Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το *βλέπεις*.

- *όποιο δάχτυλο κι αν κόψεις πονάει*, δηλώνει πως οι γονείς αγαπούν το ίδιο όλα τους τα παιδιά: «δεν μπορώ να σου πω ποιο απ' όλα τα παιδιά μου αγαπώ περισσότερο, γιατί, όποιο δάχτυλο κι αν κόψεις, πονάει».

- *όποιος πιάνει το μέλι, γλείφει τα δάχτυλά του*, βλ. λ. [μέλι](#).

- *πατώ στα δάχτυλα (των ποδιών μου)*, βλ. φρ. *περπατώ στα δάχτυλα (των ποδιών μου)*.

- *περπατώ στα δάχτυλα (των ποδιών μου)*, βλ. φρ. *περπατώ στις μύτες (των ποδιών μου)*, λ. *μύτη*.

- *πιάστηκε με το δάχτυλο στη μαρμελάδα*, βλ. λ. [μαρμελάδα](#).

- *τα δάχτυλά μου μύρισα*; βλ. φρ. *δε μύρισα τα δάχτυλά μου*.

- *τα χρυσά δάχτυλα*, λέγεται για άτομο, ιδίως μουσικό, που είναι πολύ επιδέξιο στο όργανο που παίζει: «μόλις τα χρυσά δάχτυλα του κιθαρίστα ακούμπησαν τις χορδές της κιθάρας του, μέσα στην αίθουσα απλώθηκε μια θεία μελωδία || τα χρυσά δάχτυλα του πιανίστα πετούσαν πάνω στα πλήκτρα του πιάνου».

- *το (την, τα) παίζω στα δάχτυλά (μου)*, (για γνώσεις, επάγγελμα ή τέχνη) γνωρίζω, κατέχω απόλυτα, χειρίζομαι με μεγάλη άνεση: «τη φυσική (τη γεωμετρία, την αριθμητική κ.λπ.) την παίζω στα δάχτυλά μου || τα οικονομικά (τα μαθηματικά κ.λπ.) τα παίζω στα δάχτυλά μου || το επάγγελμα του γιατρού (του δικηγόρου, του αρχιτέκτονα κ.λπ.) το παίζω στα δάχτυλά μου || την τέχνη του χτίστη (του μηχανικού αυτοκινήτων, του μαραγκού κ.λπ.) την παίζω στα δάχτυλά μου».

- *τον δείχνουν με το δάχτυλο*, είναι δακτυλοδεικτούμενος για καλό ή για κακό: «είναι τόσο καλός άνθρωπος, που όλοι τον δείχνουν με το δάχτυλο || είναι τόσο απατεώνας, που όλοι τον δείχνουν με το δάχτυλο». (Λαϊκό τραγούδι: *αν δεν πιστεύεις ρώτησε και πες για τ' όνομά μου, με δείχνουν με το δάχτυλο για την παλικάριά μου*).

- *τον έπιασα με το δάχτυλο στη μαρμελάδα*, βλ. λ. [μαρμελάδα](#).

- *τον έπιασα με το δάχτυλο στο μέλι*, βλ. λ. [μέλι](#).

- *τον παίζω στα δάχτυλά (μου)*, **α.** (γενικά) είμαι κατά πολύ ανώτερος από κάποιον: «δεν τολμάει να παραβγεί μαζί μου, γιατί ξέρει πως τον παίζω στα δάχτυλά μου». **β.** τον κάνω ό,τι θέλω, τον έχω υποχείριό μου: «όποιος και να μπλέξει μαζί του, σε λίγο τον παίζει στα δάχτυλά του». Συνοδεύεται από χειρονομία με την παλάμη να βρίσκεται με τη ράχη της προς τη γη και όλα τα δάχτυλα του χεριού να κινούνται ταχυδακτυλουργικά.

- *τον τσάκωσα με το δάχτυλο στη μαρμελάδα*, βλ. λ. [μαρμελάδα](#).

- *του βάζω δάχτυλο*, **α.** τον ταλαιπωρώ, τον βασανίζω: «του 'βαλε δάχτυλο, μέχρι να του επιστρέψει τα δανεικά». Από την εικόνα του ατόμου που νιώθει οδυνηρό πόνο, όταν κάποιος του βάλει το δάχτυλο στον πρωκτό του. **β.** τον ξεγελώ, τον εξαπατώ: «του 'βαλε δάχτυλο και του 'φαγε τα λεφτά». Συνήθως συνοδεύεται από χειρονομία με την προβολή του μεγάλου δάχτυλου λυγισμένου στη μέση να κινείται σαν να μπαίνει κάπου· βλ. και φρ. *βάζω δάχτυλο*.

- *τρώω δάχτυλο*, **α.** βασανίζομαι, ταλαιπωρούμαι: «τρώω δάχτυλο κάθε μέρα, για να τα φέρω βόλτα || έφαγα δάχτυλο, μέχρι να πάρω πίσω τα λεφτά που του δάνεισα». Από την εικόνα του ατόμου που υφίσταται το κλωδάχτυλο, κάτι που είναι πολύ οδυνηρό. **β.** πέφτω θύμα απάτης, ξεγελιέμαι: «έφαγα δάχτυλο κι έχασα τα λεφτά μου». Συνήθως συνοδεύεται από χειρονομία με την προβολή του μεγάλου δάχτυλου λυγισμένου στη μέση να κινείται σαν να μπαίνει κάπου.